

Πώς ο Μπόμπυ Σαντς και οι σύντροφοί του άλλαξαν την Ιρλανδία

του Πάνου Κορφιάτη

Στις 5 Μάη 1981, ο Μπόμπυ Σαντς, μετά από 66 μέρες απεργίας πείνας, έχασε της ζωή του. Ήταν η αρχή μιας σειράς γεγονότων που αποτέλεσε από πολλές από απόψεις ορόσημο. Ο Μπόμπυ Σαντς αποτελεί σημείο αναφοράς στην ιστορία της Ιρλανδίας και έδωσε στο πρόσωπο του Bonny Sands μια εμβληματική μορφή, συνέχεια της παράδοσης του ρεπουμπλικανικού κινήματος [1]. Αποτελέσε ένα παγκόσμιο παράδειγμα αντίστασης στην βαρβαρότητα, ανυποχώρητης μάχης στον αγώνα για την ανθρωπινή αξιοπρέπεια. Πέρα από την εξιστόρηση των γεγονότων ή το δέος μπροστά στην επιλογή των ανθρώπων και στον τρόπο που την υπερασπίστηκαν ως το τέλος, έχει σημασία να δούμε και το πώς η δράση τους συγκρότησε ένα πολιτικό ορόσημο: Πώς δηλαδή η θυσία 10 ανθρώπων δεν αποτέλεσε μια πράξη που έμεινε στην ιστορία σαν πράξη απελπισίας αλλά επικοινωνήσε με των αγώνα ενός ολοκληρού κινήματος και παρήγαγε ιστορικά πολιτικά αποτελέσματα.

Η απεργία πείνας ήταν κομμάτι μιας διαδικασίας που πηγαίνει πολύ πιο πίσω από το 1981. Από το 1976 η βρετανική κυβέρνηση υιοθέτησε την τακτική της εγκληματοποίησης των κρατούμενων που είχαν συλληφθεί για αδικήματα που είχαν σχέση με τον ΙΡΑ. Σκοπός της ήταν μια γενικότερη αλλαγή στην αντιμετώπιση της σύγκρουσης. Η ταύτιση των έγκλειστων εθελοντών με τους ποινικούς κρατούμενους στόχευε όχι μόνο στο να υπονόμει το ηθικό τους και να αλλάξει τη στάση τους αλλά και να μετασχηματίσει την εικόνα τους. Να συναντηθεί με μια γενικότερη προσπάθεια που ήθελε να μετατοπίσει την κατάσταση στη Βόρεια Ιρλανδία, από μια σύγκρουση με σαφές πολιτικό και κοινωνικό υπόβαθρο, σε μια προσπάθεια επιβολής του νομού και της τάξης. Πρώτη πράξη αντίστασης στο νέο καθεστώς στις φύλακες ήρθε το 1976 όταν ο πρώτος κρατούμενος αρνήθηκε να φορέσει στολή κατάδικου. Οι blanketmen [2], ο πυρήνας των εθελοντών εκείνων που επέλεξε να αρνηθεί στην πράξη το νέο καθεστώς στις φύλακες, ξεκινά από τότε μια διαδικασία διαμαρτυρίας που θα πάρει διαφορές μορφές και θα συνεχιστεί αδιάλειπτα για τα επόμενα 5 χρόνια. Έτσι θα φτάσουμε στον Μάρτιο του 1981 όπου την 1η Μαρτίου Μπόμπυ Σαντς θα αρχίσει την απεργία πείνας διεκδικώντας να αναγνωριστεί αυτός και οι σύντροφοι του σαν πολιτικοί κρατούμενοι [3].

Την ίδια περίοδο που το ρεπουμπλικανικό κίνημα βρισκόταν αντιμέτωπο με την νέα τακτική προσέγγιση της Μεγάλης Βρετανίας στο εσωτερικό διεξαγόταν ένας διάλογος για την μέχρι ως τώρα πορεία του και τις προοπτικές του. Ήταν η στιγμή που συνειδητοποιήθηκε ότι η νίκη δεν θα μπορούσε να έρθει ούτε γρήγορα ούτε με μια αποκλειστικά εστιασμένη στο στρατιωτικό επίπεδο στρατηγική. Έτσι λοιπόν, ειδικά από το νέο κομμάτι της ηγεσίας του, άρχισε να κερδίζει έδαφος η άποψη ότι το πολιτικό σκέλος του κινήματος πρέπει να αναβαθμιστεί, να παίξει πιο ενεργό ρολό στην καθημερινότητα των απλών ανθρώπων και να αναδείξει μια σειρά κοινωνικών και πολιτικών ζητημάτων πέρα από την εναντίωση της παρουσίας της Μεγάλης Βρετανίας στο νησί. Η αντίληψη αυτή αναμετρήθηκε με την παράδοση του ρεπουμπλικανικού κινήματος, που ήταν ιδιαίτερα καχύποπτο ως προς τις δυνατότητες κυρίως της θεσμικής πολιτικής. Πέρα από την παράδοση όμως, ήταν και η ίδια εμπειρία που έδινε έδαφος σε μια τέτοια καχυποψία. Το κίνημα για τα δικαιώματα των πολιτών, σαφώς επηρεασμένο από το αντίστοιχο του στην Αμερική, έβαλε μια ατζέντα που περιοριζόταν σταίσαδικαιώματα για όλους τους κατοίκους της Βόρειας Ιρλανδίας, [4] ανεξαρτήτως κοινότητας, και υιοθέτησε αποκλειστικά μορφές μαζικής κινητοποίησης ως μέσο πάλης. Βρέθηκε αντιμέτωπο όμως με άγρια καταστολή. Το καλοκαίρι του 1969, ένα

κύμα επιθέσεων στις Καθολικές κοινότητες και καταστολής στο κίνημα από την αστυνομία και παραστρατιωτικά μορφώματα -φανατικά προσηλωμένα στην ένωση με την ΜεγάληΒρετανίαοδήγησε σε μια κατάσταση στα πρόθυρα του εμφύλιου πολέμου. Τότε ο Βρετανικός Στρατός επενέβη και η σύγκρουση στη Βόρεια Ιρλανδία άρχισε.

Η διαδικασία της απεργίας πείνας αποτέλεσε τομή, τόσο για την κοινωνία της Ιρλανδίας, όσο και για το ίδιο το κίνημα. Το παράδειγμα του Μπόμπυ Σαντς και των συντρόφων του, έδειξε ότι η διάθεση του ρεπουμπλικανικού κινήματος να αγωνιστεί ως το τέλος, του έδινε μια πολιτική και ηθική δύναμη που το έκανε ικανό να αναμετρηθεί με έναν πολύ ισχυρότερο αντίπαλο. Η μάχη για τη δικαίωση των απεργών πείνας, που κράτησε πάνω από 6 μήνες, ανέδειξε δεκάδες επιτροπές υποστήριξης των κρατούμενων και ανοίχτηκε στην κοινωνία πυροδοτώντας την λαϊκή κινητοποίηση. Ο Σαντς εκλέχτηκε στο βρετανικό κοινοβούλιο συγκεντρώνοντας πάνω από 30.000 ψήφους, περισσότερους από ό,τι η Θάτσερ στην εκλογική της περιφέρεια. Η στάση της κυβέρνησης Θάτσερ όμως παρέμεινε αδιάλλακτη σε όλη τη διάρκεια της απεργίας πείνας. Ήταν η ευκαιρία της για μια επίδειξη νεοφιλελεύθερου αυταρχισμού που δεν στόχευε μόνο την Ιρλανδία. Ίσως και περισσότερο από το μέτωπο εκεί, διακύβευμα ήταν η ίδια η αμείλικτη αντιμετώπιση των κοινωνικών αντιστάσεων οπουδήποτε κι αν αυτές ξεσπούσαν. Μετά τη λήξη της απεργίας πείνας, τα αιτήματα της υλοποιήθηκαν με μια διαδικασία όμως που δεν συνιστούσε παραδοχή ήττας για τη βρετανική κυβέρνηση. Είναι η καλύτερη απόδειξη ότι το μείζον ήταν η λογική της κατά μέτωπο σύγκρουσης που τόσο πιστά εφάρμοσε η κυβέρνηση Θάτσερ κι όχι τα ίδια τα αιτήματα.

Στο τέλος της απεργίας πείνας, η πολιτική της εγκληματοποίησης είχε αποτύχει. Παρά το ότι υπερασπίστηκε πολύ «δύσκολες» επιλογές, το ρεπουμπλικανικό κίνημα έτυχε να περάσει με επιτυχία από τις συμπληγάδες μιας πολιτικής, που σκοπό είχε να το απομονώσει και να το περιθωριοποιήσει οδηγώντας το στην ήττα. Το ότι τα κατάφερε, αποτελεί ένα παράδειγμα με μεγάλη αξία. Η ικανότητα του να δημιουργήσει μια ευρύτερη βάση λαϊκής υποστήριξης, χτισμένη πάνω σε επίδικα που θα μπορούσαν να κινητοποιήσουν και όσους ως τότε δεν είχαν περιθώρια συμμετοχής στον αγώνα, βρήκε στην περίοδο της απεργίας τη δυνατότητα να παράξει αποτελέσματα που άλλαξαν μια για πάντα την κατάσταση στην Ιρλανδία. Η φράση του Μπόμπυ Σαντς «κάθε ένας έχει το δικό του ρολό να παίξει. Κανένας ρόλος δεν είναι πολύ σημαντικός ή πολύ ασήμαντος, κανένας δεν είναι πολύ νέος ή πολύ γερός για να κάνει κάτι» περιγράφει με τον καλύτερο τρόπο την νέα αυτή προσέγγιση. Εκεί που η βρετανική κυβέρνηση επεδίωκε να δει απέναντι της «κοινούς εγκληματίες» και «τρομοκράτες», βρήκε ένα κίνημα που σημείωσε μια μοναδική στην ιστορία εκλογική επιτυχία, κινητοποίησε σε απίστευτο βαθμό (στην κηδεία του Σαντς παρέστησαν πάνω από 100.000 άνθρωποι) και φάνηκε ικανό, όχι μόνο να διατηρήσει τη συνοχή του, αλλά και να συσπειρώσει ολοένα και μεγαλύτερα κομμάτια κόσμου γύρω του. Για το ίδιο το κίνημα, η λαϊκή ανταπόκριση και η εκλογική επιτυχία του Σαντς, όσο και μετέπειτα του επικεφαλής της προεκλογικής του εκστρατείας, Όουεν Κάρρον, άνοιξε τον δρόμο στην απόφαση του Σιν Φέιν να κατέβει για πρώτη φορά στις εκλογές, κάθοδος που συνοδεύτηκε από μια επιτυχία που σόκαρε το Βρετανικό κατεστημένο. Η εμπειρία της απεργίας πείνας μετασχημάτισε έτσι το ίδιο το κίνημα, ανοίγοντας του νέους δρόμους, κι αποτέλεσε κόμβο σε μια πορεία που η ικανότητα του να κάνει κανείς πολιτική παίρνοντας τολμηρές αποφάσεις και να εμπιστεύεται πάνω από όλα αυτούς που αγωνίζονται, δοκιμάστηκε πολλές φορές με επιτυχία. Είναι ίσως η καλύτερη απόδειξη της ανιδιοτέλειας της θυσίας των νέων αυτών αγωνιστών, ότι μετά από αυτούς, η υπόθεση για την όποιααγωνίστηκανβγήκε πιο δυνατή, πλαισιωμένη από περισσότερους ανθρώπους πιο αποφασισμένους να την υπερασπιστούν ως το τέλος.

Σημειώσεις

[1] Ρεπουμπλικανικό κίνημα είναι το πολιτικό ρεύμα εκείνο που από τον 18ο αιώνα διεκδίκησε την ανεξαρτησία και την δημοκρατία στην Ιρλανδία. Το κίνημα αυτό, στον 20ο αιώνα, βρήκε την πολιτική του έκφραση στο Σιν Φέιν. Στο εσωτερικό του πάντα υπήρχε έντονη η παρουσία της αριστερής του πτέρυγας που μετά το 1960 γίνεται κυρίαρχη και υιοθετεί σαν στόχο μια ενωμένη και σοσιαλιστική Ιρλανδία.

[2] Ονομάστηκαν έτσι γιατί εξαιτίας της άρνησης τους να φορέσουν στολή φυλακισμένου ζούσαν στα κελιά τους φορώντας τις κουβέρτες των κρεβατιών τους.

[3] Τα πέντε αίτημα που διεκδικούσαν οι απεργοί πείνας είναι το δικαίωμα τους να μη φορούν στολή φυλακής, να μην κάνουν υποχρεωτική εργασία, να έχουν έναν φάκελο, μια επίσκεψη και ένα δέμα ανά εβδομάδα, να έχουν ελεύθερη συναναστροφή με τους άλλους κρατούμενους, και τη δυνατότητα να οργανώνουν τις δίκες τους δραστηριότητες και την αποκατάσταση του δικαιώματός τους να ασκούν έφεση στις ποινές τους.

[4] Το καθεστώς στη Βόρεια Ιρλανδία που απολάμβανε αυτονομία στο πλαίσιο του Ηνωμένου Βασιλείου, ήταν προσανατολισμένο σε μια σειρά διακρίσεων απέναντι στην καθολική μειονότητα, που στην ουσία τους υποβίβαζε σε πολίτες δεύτερης κατηγορίας. Χαρακτηριστική είναι η φράση του Vorster, κορυφαίου πολιτικού και υποστηρικτή του apartheid της Νοτιάς Αφρικής, «θα ήμουν πρόθυμος να ανταλλάξω όλη τη σχετική νομοθεσία στη Νότια Αφρική για ένα άρθρο από το Special Powers Act» (ειδική νομοθεσία που έδινε απεριόριστες δυνατότητες στη κυβέρνηση για σύλληψη και εγκλεισμό).

Πηγή: RedNotebook